



Hva kan gjøres dersom forventet fremgang uteblir?

Veilederversjon 3.0

Det kan være flere årsaker til at forventet fremgang uteblir. Det er tre viktige hovedårsaker:

- 1) At øvingsprosedyrene ikke blir fulgt. Denne typen høyintensiv øving er svært avhengig av at det øves riktig for å få optimal fremgang.
- 2) At de ikke øves riktig i forhold til det som trengs for akkurat denne eleven.
- 3) At eleven har en problematikk som gjør at Tempolex ikke er riktig metode. Det kan for eksempel være at eleven leser teknisk sett godt, men har svak leseforståelse. Da må det jobbes med leseforståelse. For de som har svake tekniske leseferdigheter, er bedring av leseflyt en effektiv måte å bedre leseforståelse på, men for dem som har gode tekniske leseferdigheter må en jobbe med å bedre begrepsforståelsen og med bevisstgjøring av hvordan en får med seg innholdet i teksten.

Følgende forhold må vurderes for å finne ut hva som skal til for å få fremgang.

Gjør tilpasninger for å optimalisere øvingen! Det er en rekke justeringer i måten å øve på som for enkelte elever kan ha stor betydning for videre fremgang.

- a) **Sjekk om de som øver med eleven, øver riktig:** I og med at metoden baserer seg på korte økter og høy intensitet, så er det særdeles viktig at det øves riktig. En som kan metoden godt vil være det beste korrektivet. Alternativt, les brukerveiledningen på nytt.
- b) **Øk antall øvingsøkter:** Noen kan ha bra fremgang ved å øve to økter pr. dag. Andre må ha seks økter pr dag, og i noen tilfeller enda flere. Det er spesielt elever med svake kognitive forutsetninger kombinert med svakheter i den fonologiske avkodingen som har behov for mange økter. Ofte er dette elever som går i 5. klasse eller høyere og som ikke har lært å lese, men det kan også være yngre elever som en ser ikke lærer å lese ved hjelp av den metodikken de har blitt presentert for. Generelt sett er det imidlertid slik at det å øke antallet økter pr. dag er et viktig tiltak når fremgang uteblir. Det første som må vurderes, er om det blir øvd alle dager på skolen. Dager det ikke blir øvd er generelt sett uheldig. Spesielt uheldig er det at det øves et par dager, så er det en dag eller to uten øving osv. Slike ustrukturerte opplegg medfører ofte at fremgangen uteblir. Med andre ord: Øving med Tempolex må ha første prioritet. Det vil si at det må være satt opp øvinger hver dag og det må gjennomføres hver dag. Det innebærer blant annet at flere voksne (lærere og assistenter) må være lært opp til å gjennomføre øving slik at øvingen ikke stopper opp på grunn av sykdom eller andre typer fravær. I tillegg er det en klar erfaring at det å øve en økt hjemme hver ettermiddag og en økt hver dag i helgen og i ferier bidrar til å sikre fremgang. Økten om ettermiddagen kan være en av de totalt antall øktene som er satt opp. For noen elever vil det være en klar fordel om det øves mer enn en økt i helger og ferier. For noen få elever vil det være en forutsetning at det øves flere økter i helger og ferier. I alle fall i kritiske faser som bokstavinnlæring og læring av lydèring.
- c) **Øv hver dag.** Dagens øving bygger på gårsdagens øving. Er det stadig dager der det ikke øves, reduseres potensiell fremgang vesentlig. Særlig viktig at det øves på mandag og fredag. Tar en fri på en av disse dagene inklusive helgen, så blir det tre dager uten

øving. Ofte betyr det at eleven har dårligere leseflyt på en listen det øves på, på tirsdag enn han hadde på fredag.

d) **For dårlig automatisert bokstav-lyd kunnskap:** Dersom en oppdager at det er huller i basiskunnskapen, for eksempel at lydkunnskapen ikke er godt nok automatisert, da er det nødvendig å øve mer på lydene. Det kan være at en gikk for raskt frem da lydene ble øvd inn, eller det kan være at en har hoppet over automatisering av lydene hos en elev som kunne lese når øvingen startet. For elever som fremviser liten fremgang, kan årsaken være at lydene er for dårlig automatisert. Sjekk om eleven har vansker med visuelt like bokstaver. Øv til forskjellen på disse bokstavene er automatisert.

e) **Pass på at listene det øves med ikke er for lette eller for vanskelig.** Dette må vurderes individuelt med utgangspunkt i den kunnskapen lærer har om lesing og den kunnskapen lærer har om eleven. En grov indikasjon til hjelp når en er uerfaren som Tempolex-leder er at dersom eleven raskt oppnår flyt, da er ordlisten for enkel. Bruker eleven lang tid (over en uke når det øves to eller flere ganger om dagen), da er ordlisten trolig for vanskelig. D

1. **Lag lister der halvparten av lyder/ord er eleven kan og halvparten er lyder/ord eleven ikke kan.** Når eleven kan halvparten av lydene/ordene vil det medføre brattere læringskurve. De lydene/ordene eleven ikke kan, vil læres raskere. Raskere læring vil gi økt motivasjon. En negativ trend er snudd til en positiv trend.

2. **Reduser antallet bokstaver/ord i ordlista:** Bokstavlistene inneholder 8 bokstaver. Ordlista inneholder mellom 8 og 12 ord (men noen unntak). For noen elever kan dette være for mange lyder/ord. Færre lyder/ord vil medføre at læringskurven blir brattere. Eleven lærer raskere og motivasjonen øker.

3. **Større skriftstørrelse kan være til hjelp for noen:** Når bokstavstørrelsen øker blir det lettere å se forskjell på bokstavene, i alle fall inn til en viss størrelse. Det kan medføre at eleven avkoder raskere og mer nøyaktig. Øket skriftstørrelse vil kunne medføre færre ord på linja.

4. **Færre ord på linja:** For noen elever kan en ha gått for raskt frem med hensyn til å øke antallet ord på linja. Det kan bli forvirrende eller for anstrengende. Reduserer en antallet ord på linja kan det være at eleven leser bedre.

5. **Flere ord på linja:** Det har vært en klar erfaring at jo flere ord på linja (opp til 15) jo bedre flyt blir det i lesingen. Dette forutsetter at eleven mestrer mengden ord. En kan imidlertid ha for få ord på linja ut fra en ide om at flere ord vil forvirre eleven. Dersom eleven mestrer for eksempel 5 ord på linja, men fremgangen er langsam, økt til 6 ord, så til 7 osv. Dersom det går bra øk til det er 15 ord på linja. Ha relativt stor skrift når det er 5 ord på linja og reduser skriftstørrelsen når det er mange ord på linja. Når en begynner på ny liste kan det være nødvendig å gå ned i antall ord igjen for så å øke. Kanskje trenger en ikke helt ned til 5, men kan begynne på for eksempel 7 og eventuelt øke noe raskere, for eksempel med to eller tre ord om gangen. En kan ikke vite hva som er best. En er nødt til å prøve seg frem.

6. **NB!** Antall ord på linja og antall ord i ordlista er to forskjellige ting. Alle ordlister inneholder ca 10 ord. Antall ord på linja refererer til hvor mange av disse ordene som vises samtidig på skjermen (For eksempel 1, 5 eller 15, eller alle andre muligheter mellom 1 og 15). Noen ord vil da vises to eller flere ganger når en har flere ord på linja.

f) **Reduser øvingstiden på omgangene:** Det å redusere øvingstiden pr. omgang fra 30 til 20 sekunder har erfaringsvis vist seg effektivt for noen elever. Det har sammenheng med at de har ikke utholdenhet i mer enn 20 sekunder. Det vil si, de leser like mange ord på 20 sekunder som på 30 sekunder. Er det tilfelle vil redusert lesetid gi langt flere ord pr. minutt, noe som vil gi en brattere læringskurve. Senere bør en forsøke 30 sekunder igjen for å se om eleven har bedret utholdenheten sin.

g) **Uteblir fremgangen tross en rekke forsøk på justeringer:** Enkelte ganger kan det være at fremgangen ikke blir tilfredsstillende tross justeringer. Det kan være at en må konkludere på at eleven ikke ser ut til å klare å lære å lese i denne omgang, i alle fall ikke med Tempolex. Er det prøvd en rekke andre metoder, styrker det konklusjonen, at det kanskje ikke er mulig å lære å lese i denne omgang. Kanskje bør en vente et år og prøve på nytt? Dersom det er prøvd få andre metoder, bør en vurdere om andre metoder skal forsøkes. Det kan også være at en har oversett mulige årsaker til at barnet ikke lærer å lese, for eksempel syns- eller hørselsproblematikk. Slike grunnleggende funksjoner bør sjekkes grundig før leseopplæringen iverksettes, særlig dersom eleven har forsøkt å lære å lese over tid uten å lykkes. Dersom det viser seg at det ikke er gjort tilstrekkelige undersøkelser må det gjøres før videre leseopplæring fortsetter.